

Разговори Св. Јована Кронштатског и игуманије Тајсије

1.

www.pravoslovo.net

Пошто сам имала ту радост да успоставим изузетно присан духовни однос са незаборавним оцем Јованом Сергијевим (из Кронштада), често сам и раговарала с њим, а понекад чак и врло опширно о темама духовне, узвишене природе. У тим приликама, трудила сам се да га питам што више у вези са мојим тешкоћама у духовном и монашком животу, промишљајући при томе о свим одговорима доброг оца. У жељи да запамтим сваку реч, увече бих се повлачила у келију и записивала све што ми је рекао. Од тих бележака састављена је цела једна књига. Током последњих година његовог живота (не сећам се тачно када) споменула сам му те записе, а он је изразио жељу да их погледа. Сматрао их је веродостојнима, начинио неколико исправки, и сам нешто дописао. Тада ми је рекао: *Добро је да бележиш моје речи, јер Св. Апостол је рекао: Хвалим вас пак, браћо, што све моје памтите, и држите заповијести као што вам предадох. То значи да је семе пало на добро тло које ће дати плод, добар да храни и друге.* Те белешке су пред вама, а почињу од 1891. године тј. прве године када је о. Јован почео да посећује свој родни крај - село Суру, с намером да ту сагради парохијску цркву.

игуманија Тајсија

2.

Када се о. Јован бродом враћао из свог родног краја и упловио у реку Шексну с намером да стигне у град Рибинск, прво га је у Череповецу сачекао господин Л. који га је позвао у посету и том приликом унајмио велики путнички брод за њега. Тог дана, 17. јула предвече, дошла сам у Череповец због неких манастирских послова, али нисам знала ништа о посети о. Јована. Сазнала сам за његов долазак тек увече. Следећег јутра, након што сам дознала да је већ био стигао и одсео у кући уваженог господина Крохина, одмах сам се упутила тамо, пробила кроз гужву и почела да молим о. Јована да дође

и посети наш манастир који се налази на обали реке Шексне. Баћушка о. Јован се извинио што неће моћи доћи, јер би тако задржавао брод који је унајмљен само да дође по њега, а не за личну употребу. На то је додао: *Ако желиш да разговарамо било би добро да пођеш на брод, ако можеш. Онда можемо разговарати.* Тако је и било. Након што смо добили дозволу од власника брода, ја сам поново молила о. Јована да дође и посети наш манастир. Пристао је. Брод је упловио у манастирско пристаниште *Борки*, а с обале смо кочијом стигли до манастира.

Прве речи које ми је о. Јован упутио биле су:

О. Јован: Зашто си ме тако усрдно молила да дођем и посетим ваш манастир? Упознали смо се, разговарали, није ли то довољно?

М. Тајсија: Молила сам Вас, баћушка, да дођете, јер сам имала прилику да разговарам с Вама и да Вас видим својим очима. Пошто сам се удостојила те радости желим то исто и својим сестрама. А ако не дам све од себе онда ћу то имати на савести. А да сам учинила све што сам могла и да сте Ви и даље одбијали, онда ја не бих била одговорна пред Богом.

О. Јован: А, значи то је разлог! Зато и идемо у манастир.

На путу смо започели разговор.

М. Тајсија: Надала сам се, баћушка да ћу Вам отворити своју душу. Одувек сам то сам то желела, како би је у потпуности могли сагледати и према томе указати ми шта би било корисно за мене. То је заправо циљ мог разговора с Вама. Ми често и не познајемо себе, попуштамо пред својим слабостима. Осим тога, видм да сте Ви човек испуњен благодаћу и да све гледате Духом Светим који обитава у Вама.

О. Јован: Пастирима је дата посебна благодат како би могли спасавати поверене им душе. Та благодат нас умудрује колико је потребно.

М. Тајсија: Да, баћушка, али није свим пастирима дато једнако. Мислим да се то даје по мери човекове личне способности да је прими. Ви сте посебно обдарени Духом Светим и помоћу тог дара причате с људима. Примећујем то, ево, већ извесно време.

О. Јован: Ако човек то примећује и разуме духовност у личности, онда нема разлога да сумња у неопходност вере. Нечастиви је тај који нас смућује и убацује у душу сумњу и маловерност, да би нам на тај начин одузео мир.

М. Тајсија: Ви, баћушка, имате прилике да се сретнете са многим људима, да чујете њихове потребе, жеље, сагрешења, све што Вам повере.

О. Јован: Да, чедо моје принуђен сам да чујем многе исповести.

(Баћушка је тешко уздахнуо.)

М. Тајсија: Баћушка, а да ли Вам је понекад тешко?

О. Јован: Није лако, али управо таква је и заповест: *Дужни смо дакле ми јаки слабости слабих носити, и не себи угађати.* (Римљ. 15,2) Ово није лака заповест и односи се претежно на пастире.

М. Тајсија: Да ли сте имали прилику да упознате свете душе, савршене?

О. Јован: Наше савршенство је тамо, (показује на небо) и само је Господ наш Исус Христос свет.

М. Тајсија: Баћушка, докле год је човек у телу он не може бити без страсти и искушења. Оне га окружују где год да је.

О. Јован: Наравно да човек није ослобођен од страсти, и то је оно чега требамо непрестано бити свесни. У тренутку искушења човек као да је стављен на вагу, и је питање која ће страна превагнути. Непријатељ га гура у пропаст, док га његов анђео и савест вуку натраг. У таквим тренутцима потребно је да се човек наоружа страхом од вечних мука и да има непрестану и тајну молитву срца. Јер без Божије помоћи нисмо довољно јаки да се боримо са искушењима.

М. Тајсија: Када човек пази на себе тада и најмање удаљавање од Бога, било оно вољно или невољно, обара душу и одузима јој мир (говорим из искуства, наравно), а с губитком мира почиње борба. О, како је понекад тешко души и како јој је само тешко да се врати у свој мир.

О. Јован: Тада је потребно да човек има моментално, тајно покајање: *Зазваће ме, и услишићу га.* (Пс. 90,15) Господ зна наше слабости, а ако се кајемо и тражимо опроштај, Он је спреман да нам све опрости. Најбитније је да човеку не отврдне срце, тј. да се не зауставља на тој помисли због које је починио грех, већ да се одмах покаје, уздајући се у милост Божију. Тада нема ни борбе ни расејаности, тада се рађа скрушеност у срцу и кротост јер: *Жртва је Богу дух скрушен и срце скрушено и смерно Бог неће презрети.* (Пс. 50,17)

М. Тајсија: Како човек може очувати душевни мир и заједништво с Богом које је задобио било Причешћем, тајним покајањем или благодаћу Божијом?

О. Јован: Ништа не доприноси очувању таквог мира као пажња. Човек који води духован живот и ревнује за спасење мора непрестано да пази на себе. А то значи да препознаје сваки покрет свог срца и ума. Јер непријатељ вреба и само чека за њега згодан тренутак тј. тренутак када је домаћин необазрив, јер он тада улеће и дела као да је он домаћин те душе, а при томе јој може нанети велико зло.

М. Тајсија: Како је старшан осећај када човек очишћен покајањем

поново задобије своје јединство с Богом, а душа опет прекине то јединство!

О. Јован: На чистој и белој површини и најмања тачка се види. Ово можемо применити и на душу. Међутим, на црној површини она је не приметна због потпуне таме и нечистоће. И из овог се може закључити да је потребно имати непрестану пажњу, сећање на Бога и унутрашњу молитву.

М. Тајсија: Да, баћушка, али човек постаје убеђен да је то тешко за неког кога је живот просто сместио у гужву и буку. Па чак и за најбезазленије, као на пример за човека који је надређени, а тежи да задобије унутрашњу пажњу. Како да се он држи тог пута?

О. Јован: Да, тешко је. Али која добродетел се постиже без труда? Уосталом, ако посматрамо то и са друге стране није ли наше спасење у трудољубљу, не узима ли се Царство Небеско на силу? *А од времена Јована Крститеља да сада Царство Небеско на силу се узима, и насилници добијају га.* (Мт. 11,12) То значи принуђивати себе, трудити се и борити према својим снагама, јер само најревноснији тражитељи га задобијају. За ово је потребна молитва.

М. Тајсија: Оче, научите ме да се молим.

О. Јован: Молитва је истовремено најлакше и најтеже делање. Дете се моли како оно зна: једноставно тражи оца и мајку оно што жели. Ми смо деца Оца Небеског. Зашто је онда потребан неки посебан напор да тражимо нешто од свог Оца? Треба да Му кажеш баш оно што осећаш, да Му излијеш своје срце. *Господ је близу свих који га призивају, који га призивају у истини . . . тужњава њихову чује и помаже им.* (Пс. 144,19+20) И опет ти кажем *доћи ћу.* (2. Сам. 17,2) О, како је велика милост Божија! Али, док се молиш буди мудра и опрезна. Чувај ум да не лута, да се не расејава и горди.

М. Тајсија: Понекад се, баћушка, молим свим својим бићем, баш као да стојим пред лицем Бога Живог. Цело моје биће тада нестаје, а молитва постаје умилна и усрдна. Међутим, не дешава ми се то често. Понекад и не дозвољавам себи такво стање духа, из страха да ми непријатељ не би ласкао таквом молитвом, јер сам још увек неискусна и неспособна да издржим те висине. Такво делање је за оне који су утврђенији у духовном животу. Прочитала сам, наравно, све светоотачке књиге у којима они опомињу на опрез при упражњавању созерцатељне молитве, поготово почетнике као што сам ја. И још кажу да ако ју човек тражи у почецима духовног живота, треба то да чини са великим опрезом, сматрајући је великим даром Божијим.

О. Јован: Зато ти и кажем: буди мудра и опрезна. Јер није мудро

избегавати такву молитву пошто је она посета Божије благодати. Човек треба упорно да је тражи и негује, а никако да је избегава. Непријатељ презире такву молитву зато и покушава да те уплаши и превари. Та молитва умирује душу и учи је смирењу.

М. Тајсија: Од како сам игуманија не молим се довољно, баћушка. Током дана се исцрпим од свакодневних послова и обавеза, тако да увече једва да видим где ми је јастук. А ујутро чим устанем поново обавезе. Од тренутка када отворим врата преплављена сам бригаама и тешко да онда могу бити у молитви.

О. Јован: Спасење и молитва нису у многим речима (Мт. 6,7-8), већ у разумевању и топлим срцу. Најважније је да током дана имамо непрестану мисао о Богу, а то значи да имамо тајну, унутрашњу молитву. Ни ја немам времена да присуствујем дугим, монашким богослужењима, али где год да идем, било да ходам или се возим, седим или лежим мисао на Бога ме не напушта. *Свагда видим пред собом Господа; Он ми је с десне стране да не посрнем.* (Пс. 15,8) Мисао о Његовој близини ме никада не напушта. И ти треба да тежиш томе.

М. Тајсија: Да ли и осећате Његову блискост, баћушка?

О. Јован: Да, чедо моје, као неког блиског, веома блиског. Он је увек самном баш као што је рекао: *Уселићу се у њих. . . и бићу им Бог.* (2. Кор. 6,16) Како бих иначе цео дан делао да није Божије благодати?

М. Тајсија: Да, баћушка Ви се заиста трудите! Жртвујете се за људе потпуно заборављајући себе.

О. Јован: Па, то би било превише. Ја се према својим моћима и с Божијом помоћи, заправо, трудим око спасења људи. Спремао сам се за то од када сам се одлучио за свештенство, јер пастири су наследници апостола и они морају живети за своје стадо, а не за себе. *Ви сте со земљи, ако со обљутави, чиме ће се осолити?* (Мт. 5,13)

М. Тајсија: Знам да сте извесно време служили као и сваки свештеник, баћушка, али зашто сте изненада постали познати?

О. Јован: Оно је било време припреме. Како је могуће кренути у борбу, ако се не припремиш и не стекнеш искуство?

М. Тајсија: Да, није Вам било лако, али сада сте изнад сваке страсти и искушења. Које год да Вам приђе ломиће Вас о стену вере и благодати која је у Вама.

Отац Јован се прекрстио и уздахнувши рекао:

О. Јован: Претерано је рећи - изнад свих искушења и страсти! Ја нисам без страсти. Али Божија благодат *што је у мени не оста празна* (1. Кор. 15,10) и она ме оснажује и охрабрује. Оно што ми поседујемо само су

слабости и грехови, а наша способност да служимо од Бога је.

М. Тајсија: Ви чврсто верујете, баћушка, а чини ми се да мени баш то недостаје. Поделите ту веру самном.

Отац Јован се насмејао и рекао:

О. Јован: Узми колико год желиш, колико год можеш да носиш. Господ је неисцрпан у Својим даровима.

М. Тајсија: Шалите се баћушка, али ја се заиста често колебам и сумњам не у веру у Бога, не никако. Верујем чврсто и непоколебиво. Даћу Вам пример на шта мислим: Како могу да се надам спасењу на путу који сам изабрала? Да ли је то од Бога или од мене? А шта је са свим оним сновима за које знате? Постоје још многа друга питања на која тражим одговоре и потврду у духовнијем смислу, благодатном.

О. Јован: Непотребно је расејавати се око тога. Прво виђење Господа десило ти се када си још била дете. Каква би то прелест била?! Он те је на тај начин призвао да Му служиш, а самим тим ти је дао и завет твог будућег спасења.

М. Тајсија: На крају тог виђења Господ ми је рекао: *Прво треба да се трудиш*. И ја се трудим из све снаге, али да ли то чиним богоугодно? Да ли ће Он примити моје напоре; да ли су они Богу угодни? У то не могу бити сигурна, јер ипак је Божија промисао другачија.

О. Јован: Како их неће примити када их је већ крунисао успехом. Погледај какав си храм саградила за тако кратко време скоро без ичега. Није ли онда Господ крунисао твоје напоре таквим успехом? Господ ће стоструко наградити твој манастир и сестре које усмераваш на путу спасења. Јер Он је праведан и милостив.

М. Тајсија: Али све то је спољашње мој баћушака. Ето, од прилога који је народ сакупио саградила сам саборни храм и због тога ме сви хвале. То је спољашња награда за спољашње дело. А шта је са мојом душом? Шта сам научила и задобила током свих ових година у манастиру?

О. Јован: Кажеш да ниси обогатила душу? О томе ће Бог судити, јер Он познаје срца. Докле год смо на земљи, Тајсија, душа је везана за земаљско, и ти напори иако су вештаствени чинимо их у славу Божију. Та дела су без сумње Богу угодна. Кажеш да је саграђен од прилог. Ха! Неупоредиво је лакше саградити сопственим новцем, него новцем прикупљеним са великим напором. Кажеш да те хвале што си саградила овај храм. Како да човек не хавли такво дело?! Између осталог од сада па до краја света овде ће се славити име Бога Нашег. Твоје име као ктитора овог храма Црква неће заборавити.

М. Тајсија: Баш због тих радова и због игуманских брига и напора ја немам молитву, пост, монашки подвиг.

О. Јован: Твоји подвизи нису само за твоју душу, већ за опште добро. Зато су и велики, много већи него да су само теби на корист. А што се поста тиче, вараш се. Храна коју једеш је скромна, а за човека који живи у подвигу немогуће је да је у потпуности избегне.

М. Тајсија: А шта је са гресима везаним за настојатељски положај?

О. Јован: А шта је са Јагњетом Божијим који узне на Себе грех читавог света? Тражи Бога да ти да вере и наде. *Зато, љубазни, запрегнувши бедра свога ума будите тријезни, и зацијело се надајте благодати која ће вам се прињети када дође Исус Христос*, (1. Пет. 1,13) каже апостол Петар.

М. Тајсија: Молите се за мене, баћушка, да ми Вашим силним молитва Бог помогне.

О. Јован: Молим се и наставићу да се молим, али и ти треба да се молиш за мене, јер у твојој молитви има бодрости.

М. Тајсија: Шта је моја молитва!? Молим се за Вас, мој баћушка, с једне стране зато што волим да се молим за Вас. Ви сте ми драги отац коме човек жели свако добро. Али с друге стране страшно ми је да се молим Богу за Вас, јер ко сам ја наспрам Вас?!

О. Јован: Зашто Тајсија?! Није добро да ме толико узвисујеш. Па, ја сам први међу грешницима. Сам апостол тражи верне да се моле за њега. *Браћо! Молите се Богу за нас*. (1. Сол. 5,25), а други апостол пише: *Молите се Богу један за другога*. (Јаков 5,16) Лакше нам је да се молимо за оне који се моле за нас.

М. Тајсија: Једном приликом сам Вам писала да се молите за моје исцељење, пошто сам била болесна. Било ми је лакше, али нисам примила потпуно исцељење.

О. Јован: #То значи да исцељење није било потребно. Немој да тржиш да избегнеш болест. Човек понекад треба да буде болестан и да трпи. Све је то за твоје добро, за твоје спасење.

3.

Овај разговор са о. Јованом при његовој првој посети, 18. јула 1891. записала сам то исто вече, скоро од речи до речи. Тај разговор је вођен на путу између луке и манастира, а баћушка се није ни задржавао будући га је власник брода молио да не касни. Тако да смо наставили наш разговор на путу према броду.

Како смо се приближавали доку и самом растанку, обузела ме је

туга и рекла сам му:

Ускоро се растајемо, драги мој баћушка. Колика је само радост била разговарати с Вама. Само Бог зна када ћемо се поново видети.

О. Јован: Слава Богу за све што смо примили. И сама си рекла да је све ово било неочекивано, непланирано - мислиш ли да Господ неће увек бити тако милостив? *Исус Христос јуче је и данас онај исти и увијек.* (Јев. 13,8) Каква је корист од промишљања о будућности? Треба да верујемо Богу.

М. Тајсија: Баћушка, пожурили сте и нисте се ничим послужили. Осећам се кривом, ако сте остали гладни.

О. Јован: Напротив. Сит сам и више него је потребно. Уосталом, желим да будем гладан, јер када човек изнурује тело душа је задовољна и осећа се слободнијом. Лакше јој је да се духовно уздиже. Док ју пун стомак обременује и тако поробљава. *Не живи човек само о хлебу.* (Мт. 4,4)

М. Тајсија: Чудесно је то, и човек се пита, баћушка, како Ви најобичнију околност или реч претворите у поуку. Чак и ово што сте сада рекли - колико је само душекорисно.

О. Јован: Хришћанин мора да буде опрезан са сваком изговореном речи, и треба да се труди да она буде на корист ближњем.

М. Тајсија: Па, драги баћушка приближавамо се луци и сада треба да се растанемо. Тада сам почела да плачем.

О. Јован: *Ко ће нас раставити од љубави Божије?* (Рим. 8,35) Ми, ти и ја љубимо Господа и ништа, баш ништа нас не може раставити од те љубави. Само веруј и надај се. *Држи што имаш да нико не узме вијенац твој.* (Отк. 3,11)

М. Тајсија: Како да Вам се захвалим што сте посетили наш манастир. Када бих Вам икако могла бити од користи!

О. Јован: Настави да угађаш Господу. Ништа друго од тебе не би ни било угодније. А само то је и потребно.

М. Тајсија: Да ми Господ Вашим светим молитвама да напредак у духовном животу. Тада то не би било угодно само Вама већ би било од изравне користи за моју душу. Али, како ћете Ви знати за то и како ће се Ваше очинско срце томе радовати? Будући се ретко виђамо и велика нас удаљеност дели.

О. Јован: Управо о томе ти и говорим: изнаћи ћу начин. Од сада веруј да ћемо се виђати чешће. Путоваћу сваке године у свој родни крај и на повратку посећиваћу ваш манастир.

4.

Када је баћушка отишао, вратила сам се у манастир, радосна, испуњена надом и записала цео наш разговор.

Његове последње речи су се обистиниле. Наиме, покушавала сам да купим у Петровграду земљиште за изградњу метоха с циљем да се прикупе материјална средства за наш манастир, који тада није имао ни основне, а камоли вредносне папире. Зато је било потребно да се повремено задржим у престолници. Све се то збивало у време митрополита Исидора. Често сам се у то време виђала са оцем Јованом, али никада није било довољно времена да водимо духовне разговоре. Међутим, лети, би он посетио наш манастир, када се враћао са свог родног севера. Тада бисмо се удостојили небеске радости будући по неколоко дана или чак седмица у неометаном контакту са овим богонадахнутим пастиром. Он би ми обично писао из свог родног села Суре, или Архангелска, обавештавајући ме када долази, колико ће се од прилике задржати и да ли ће доћи својим бродом или изнајмљеним. Мој задатак је био да га сачекам на договореном месту. Тада би отпочињали моји празници, мој одмор тј. духовни одмор. Целокупно моје биће се тада обнављало.

Дешавало се да бих некада путовала с њим од нашег пристаништа *Борки*, па све до манастира. Пут је сво време пролазио кроз шуму, а када би ушли у манастирски посед, око четири километра до самог манастира, отац Јован би почео да благосиља земљу са обе стране говорећи:

-Нека буде плодна о, Господе, и сачувај све усеве за овај манастир где се име Твоје непрестано слави.

На путу би ме питао како су сестре, како њихово здравље... Пролазили бисмо и поред села које је удаљено око два километра од нашег манастира, а које је имало своју парохију. Људи би се скупили са обе стране кочије да приме благослов од несвакодашњег посетиоца. Сељаци би скидали шешире благо се клањајући, док би жене са тек рођеном децом трчале доносећи новорођенчад да би о. Јован положио своју руку на њих. Тада се могло чути:

-Најдражи баћушка, Ви сте наше сунце!

А отац Јован би узвраћао:

-Поздрављам вас све, браћо! Мајке, будите ми здраве! Бог вас све благословио! Христос с вама! Христос с вама!

Дубоко се клањајући на обе стране и благосиљајући народ.

Чим би почела да се назире манастирска здања (свештеничка

кућа, гостопримница) сестре би нам пошле у сусрет гласно појући: *Благословен који долази у име Господње*. Наставиле би да певају пратећи нас све до саборне цркве, одакле би изашло свештенство да нас поздрави, а звона би сво време празнично звонила. Цео догађај подсећао је на Пасху. Сви су осећали неизрециву радост. Након Литургије, на којој је увек било много причасника, отац Јован би изашао у башту, а свештенство и гости би били позвани да остану. Изнели бисмо самовар, а наш драги баћушка, зањући да би се свако обрадовао да прими чај из његове руке, увек се трудио да сваког утешу. Након тога би, било сам или с неким, одлазио у шетњу кроз шуму и нико га не би узнемиравао. Чим би баћушка са терасе ушао у кућу, сви би се осећали као да је башта празна и разишли би се.

Отац Јован је волео да буде на свежем ваздуху. Цео дан би проводио у башти, или бисмо се заједно возили кроз манастирска поља. Понекад када би ноћи биле топле и суве спавао би на тераси. Дешавало се и да у башти окупи неке пријатеље, познанике и сестре, одабере место где би сви сели и почне да нам чита књигу коју је сам унапред одабрао. Међутим чешће је читао Јеванђеља, Откровење или неку књигу Пророка, и тумачио прочитано. С времена на време читање се прекидало разговором на тему. Када би се уморио од седења или исцрпио читајући, обратио би ми се:

-Па, матушка било би лепо да одемо у вашу Испосницу.

Што би наравно било моментално и учињено. Полако бисмо се возили, јер није било потребе да се жури, а за то време баћушка би се или молио или разговаро самном или дремао. Без обзира колико је народа било успут, никада га не би узнемиравали. Касније ћу описати Испосницу, вољено место оца Јована, а сада ћу се вратити на наше поучне разговоре.

Једног дана разговарали смо о вери, а ја сам изневши свој став, рекла да наша вера није мрачна и слепа као што људи умеју да кажу *слепа вера*.

М. Тајсија: Мислим да се тајна вере може разумети, не толико умом колико душом и срцем. Не ради се о томе да ја верујем слепо, већ напротив потпуно свесно, тако рећи, опрезно тражећи одговор на питања *зашто, из ког разлога и како да верујем*.

О. Јован: Само духовни људи би се тако изразили, јер световни људи који не знају ништа о томе не могу да разумеју тајну вере на тај начин. Али свакако постоје тајне које се не могу у потпуности разумети- на пример тајна св. Тројице. Ко то може разумети? Тројица у једном, један у Тројици?

М. Тајсија: То је изражено у својствима троипостасног божанства. Теологија то објашњава на следећи начин: Бог Отац је предвечни ум, Бог Син је предвечна реч, Бог Дух Свети је животодавна, умна, ипостасна, свесилна светост- живот живота, итд. И ви сте слично написали у свом дневнику: *Мислим Оцем, говорим Сином и дишем Духом Светим.* Према томе ова непојмљива тајна поједностављена је и расветљена метафорама и поређењима тако да више није потпуно несхватљива.

О. Јован: Да за вернике који су духовно просветљени јесте тако. А да ли сви могу проникнути те појмове? Али управо у томе се састоји узвишеност наше вере- није толико јасно да би се дало познати. Иначе би прешло у знање и изгубило своју узвишеност. Могу ли имати страхопоштовања према нечему што се кроз моје свеобухватно разумевање покорава мом знању и, тако рећи, постаје ниже од мене? Не! У будућем веку *разумећемо* потпуније. Сада нам је довољно *да разумемо у деловима*, као што апостол пише о вери: *сада знам делимично, а онда ћу познати као што бих познат.* (1. Кор. 13,12)

М. Тајсија: *Јер сада видимо као у огледалу, у загонетки, а онда ћемо лицем у лице.* (1. Кор. 13,12) додала сам и наставила: Хоћемо ли заиста гледати Господа лицем у Лице, баћушка? Чини се да човекова природа то неће моћи издржати.

О. Јован: Не, неће моћи издржати, докле год је човек у телу, докле год живи на земљи окружен телесним бригама. Знаш ли шта је Бог рекао Мојсију: *Али нећеш моћи видјети лица мојег, јер не може мене човек видјети и остати жив.* (Из. 33,20) Али када човек буде постао духован, Господ ће му се открити колико год он буде могао поднети- али то само Бог зна. Наиме да човек не би био лишен Раја- најсветлијих обитавалишта рајских обитељи, где се не стари, где се вечно живи, и чији су становници светлоносни, миомирисни и сверадосни- човек мора овде да се припреми за то. Овде морамо са покајањем одржати Божије заповести и вежбати се у добрим делима. Човек мора посећивати дом Божији на земљи да би га упознао. Он мора знати колико значајну образовну сврху дом Божији има за хришћанску душу. Исто тако мора се вежбати у томе да удише небески ваздух, чијим је миомиром испуњено читаво Царство небеско и сабор светитеља. У Цркви се врлине, добродетељи и јунаштво свих светитеља вечно славе.

Утеловљењем Сина Божијег, благодат и милост Господња неизмерно се изливају на људе Божије. Али, истовремено се много од њих и тражи. Непрестано и ревно созерцавање дела Божијег домостроја, које се изражава у испуњавању Његових заповести тј.

послушности, узајамној љубави, снисхођењу једних према другима, истини и светости. Јер неопходно је да човек непрестано мотри на себе, као што је написано: *Јер да смо сами себе испитивали не бисмо били осуђени* (1. Кор. 11,31). О, како само непријатељ раскољује човекову душу, одвлачећи ју од Бога разним искушењима - љубављу према телу и свему телесном, према свету и његовим вредностима; према слави од овог света, спољашњој лепоти, богатству и разним најбестиднијим задовољствима! А, Љубав Божија искључује грешну љубав! Зато је важно ревно пазити на све промене у свом срцу, да се оно не би удаљило од Бога, Који је једин извор сваког добра.

М. Тајсија: Не знам, баћушка, можда грешим, али када испитујем своје срце не налазим да је оно везано за било шта земаљско. Не могу, а да не осетим да на неки начин живим потпуно одвојено од свега световног. А своје учешће и повезаност са светом прихватам само као неопходност.

О. Јован: Благодарим Господу што ти је дао то бестрашће. То није од тебе. Само Његова сила може да одржи човека у таквом стању.

М. Тајсија: Моје главно окрепљење је у честом причешћивању, читању Јеванђеља, које ме просветљује и често даје одговоре на нека питања. А често се враћам и на ваш *Дневник*. Каквих само предивних мисли има у њему! На пример: *Као што се реке уливају у море тако се и људске душе уливају у Бога*. Или опет: *Мислим Оцем, говорим Сином, дишем Духом Светим*.

О. Јован: То није од мене, већ просветљење одозго. Осећам га. И мисли које се јављају под тим утицајем сматрам да би било грех да задржим само у свом сећању и да их не запишем. Ево, већ неколико деценија водим те белешке, и од њих су настале читаве књиге.

М. Тајсија: Али оне имају посебан значај, баћушка. Нехотично, читаоц осећа радост и понесен је дубинама чистог богопознања и нетварне светлости. Не знам како да се изразим, али по мом мишљењу изгледа као да се тим белешкама уништавају сва непријатељства између Бога и човека, и да кроз њих они поново бивају сједињени. Као на пример: *Живим по Богу, у Богу и са Богом, а Бог живи у мени*. Шта је узвишеније од овог? То је теологија светог Јована Богослова: *И од пуноће његове ми сви примисмо и благодат на благодат*. (Јн. 1,16) Једина разлика је у језику. Усудићу се рећи да је то у поређењу са свим православним учењима, нека врста наставка оног што није потпуно схватљиво- довршетак недовршеног. Чини се да сте предokusили будуће блаженство војујуће Цркве, и да у тим белешкама говорите о великој тајни будућег живота, приближујући га човеку и сједињујући га с њим.

О. Јован: Разумем шта желиш рећи. Али ти духовно расуђујеш. Истина је да сам о томе писао с тим циљем. Шта спречава лик да буде као Пралик? Грех! Али грех је уништен Богочовеком: *И завјеса храмовна раздрије се напола.* (Лк. 23, 45) Ко нас онда омета? Какве препреке имамо на путу?

М. Тајсија: На мисао о заједници између човека и Бога намеће ми се питање: од какве су користи наши напори, лишавања и борбе у задобијању Царства небеског, ако је само Бог тај који га дарује кроз љубав, радост и мир? Хиљаде светитеља је кроз историју заблистало у својим подвизима, који се налажу и данашњим монасима. Али Бог, вечна Љубав, од човека тражи једино љубав од човека да би се уселио у његово срце. *Сине, срце своје дај ми.* (Мудрости 23,26). Подвижнички живот је исцрпљујући и депримирајући. Понекад га поредим са следећим речима: *јер слово убија, а Дух оживљује.* (2. Кор. 3,6)

О Јован: Мешаш две ствари. Све у своје време и на свом месту. Подвизи, унутрашње борбе, потребне су за утврђивање унутрашњег човека, за умртвљење страсти. Све је то потребно да би се човек вежбао у задобијању *мере раста висине Христове* (Еф. 4,13) када ће бити способан да прими и носи у срцу Царство Божије. Бог је увек ту, на вратима човековог срца, као што је написано: *Ето стојим на вратима и куцам.* (Откр. 3,20) Али, да ли је срце увек способно да га прими? Зато су нам, као помоћно средство на путу нашег обожења, дате књиге и различити примери подвига. Помоћу њих (подвига) можемо очистити срце да би оно могло примити Царство Небеско тј. самог Христа.

Да ли знаш тропар светом великомученику Теодору Тирону: *Као слатки хлеб принесен је Светој Тројици.* Шта то значи? Како тумачимо ове речи?

Да би хлеб био укусан и слadak, потребно је добро просејати брашно, да би се очистило од сваке нечистоће. Једно тада ће хлеб бити чист и укусан. А такво треба да буде и наше срце. Да би било жртва угодна Богу, неопходно га је очистити од страсти које су у њему. Једино тада ће оно бити жртва угодна Богу.

М Тајсија: А како да човек разуме заповест о добрим делима, баћушка? Да ли она обавезно морају бити тајна?

О. Јован: Ја то разумем овако: *Тако да се свијетли ваше видјело пред људима, да виде ваша добра дјела, и славе Оца нашег који је на небесима.* (Мт. 5,16) Нека људи виде твоја добра дела и због њих прославе Господа. Тако ће они имати живи пример, живо сведчанство да се добра дела чине. Али од овога (Отац Јован је прстом показао на

срце) човек мора да их крије. Од њега све скривај. *Да не зна твоја левица, што чини твоја десница.* (Мт. 6,3) Под левицом се подразумева сујета и телесно мудровање.

5.

Познато је да је о. Јован је имао обичај да на јутрењу чита какноне, као и сједелни после катизми и антифона. Била је недеља трећег гласа и прочитавши антифоне: *Они који сеју са сузама пожњеће класје вечне радости.* Отац Јован се окренуо према мени и рекао:

-Ево је утеха за тебе, Тајсија. Они који сеју са сузама када дође време жњеће са радошћу. Како често Господ шаље утеху онима који Му верују. Увек имај на уму да су подвизи и жалости у славу Његову оно најузвишеније!

На јутрењу је прочитано јеванђеље о јављању Господа Марији Магдалини. Када је завршено са читањем, баћушка се окренуо и рекао ми:

-Да ли си чула матушка како је Господ утешио Марију Магдалину: **Жено што плачеш? Кога тражиш?** (Јн. 20,15) И теби Он каже: **Тајсија зашто плачеш? Кога тражиш?** Тражи, тражи Исуса и јавиће ти се. Нема броја утехама за онога који верује. Колико пута, на пример, за време св. Литургије човек прими утехе! Душа му се просветли! Колико му се тајни открије!

М. Тајсија: Изгледа да Ви када служите Литургију као да имате потпуно искуство оног што се тада дешава- ваша душа се уздиже!

О. Јован: Искрено се трудим да осетим у души све што се догађа током Литургије и да сву своју душу и мисли усредсредим на то.

М. Тајсија: Колико сам само срећна што овде служите Литургију.

О. Јован: Лако је служити у овој лепој цркви. Дух сестара које поју одише чистоћом, ревношћу и благочешћем. У суштини, имате добро сестринство. Добар је ово манастир и неће оскудевати у Божијим благословима.

Ове речи *лако је овде служити и лепа црква* отац Јован ми је рекао док је још био у олтару, баш након Причешћа. Пришао ми је и очигледно пуног срца рекао:

-Како је добро овде, лако да се служи! Предивна црква!

Ово је за мене била још већа утеха пошто је црква од прве до последње рубље била саграђена мојим сузама натопљеним подвизима и тешко скупљеним прилозима.

М. Тајсија: А добро је и са вама бити, баћушка. Из вас зрачи мир као из

живог храма Божијег. Спокојни смо и радосни када смо са вама. Све заборављамо, осим Бога. Само вас једно молим: напишите ми понекад бар једну реч. Не заборавите мене грешну. Осим тога, ваше сам духовно чедо. Молим вас не остављајте ме и не заборавите ме!

О. Јован: Одговорићу ти речима које је Господ кроз пророка изговорио: *Може ли жена заборавити пород свој...А и да би га заборавила, ја нећу заборавити тебе.* (Ис. 49,15) А ја ћу се сећати тебе и твог сестринства колико год будем могао.

Једном приликом, отац Јован је седео дубоко замишљен, а ја сам помислила: *Госпoде, какав је ово човек?* Одједном се окренуо према мени продорно ме гледајући очима пуним кротости и мира и рекао:

-Погоди!

Нисам се збунила. Знала сам да може осетити људске мисли. Гледајући га право у очи рекла сам му:

-Не испитујем ја, баћушка. Могу да Вас гледам право у очи јер се не претварам пред вама. Али човек не може, а да не размишља о вама; посебно онај ко духовно схвата живот. Зато и ја размишљам о Вама: Какав сте човек? Како ће се све ово завршити?

О Јован: Полако! Полако! Ти се питаш како ће се све ово завршити!? И почетак и крај су по милости Божијој. Гледај и расуђују по плодовима као што је стоји написано: *По Плодовима њиховим познаћете их.* (Мт. 7,16) Мораш тражити те плодове и у себи, јер биће их. Мора их бити. И знај да мир долази од Господа. Непријатељ не може дати духовни мир. Његов посао је да узнемирава и ремети, а не да даје мир.

М. Тајсија: Баћушка, хтела сам нешто друго да Вас питам. Већ извесно време покушавам да се удаљим од својих рођака. Ретко им пишем. Прошло је четрнаест година одкако сам их последњи пут посетила. Они ме, међутим, зову и покушавају да ми се приближе, а људи ми говоре да је грех занемаривати своју родбину. Кажу, ако је човек дужан чинити добро непознатима, онда тако треба поступати и према својима. Трудим се да се оградим од свега тога јер је написано : *И непријатељи човјеку, постаће домаћи његови.* (Мт. 10,36) Осим тога шта ми имамо заједничко? Не само што ме одвлаче од мојих послушања, већ осећам да ми није на корист да будем у контакту с њима. Шта Ви мислите о томе?

О. Јован: Исправно је то како поступаш. Клони их се. Знај да *не може човек служити два господара.* (Мт. 6,24) Ти сада имаш другу родбину-сестре у Христу. За њих ћеш одговарати пред Богом. А што се тиче твојих рођака, пошто си их оставила, не окрећи се назад (Јер. 46,15). За духовног човека нема љуће борбе од оне са његовим рођенима: : *И*

непријатељи човјеку, постаће домаћи његови. (Мт. 10,36). Тако је било у Христово време, тако је данас, тако ће увек и бити.

6.

Једном када сам се исповедила о. Јовану, саслушавши рекао ми је:

О. Јован: Сва та сагрешења су, тако рећи неизбежна, свакодневна, за која човек мора одмах да се покаје и да се поправља. Него, реци ми како је твоје срце? Да ли у њему има гнева, непријатељства, презира, мржње, зависти, ласкавости, злобивости, сумње, осуђивања ближњих, пакости? Да нас Господ сачува од тих отрова! То је битно.

Одговорила сам да не осећам у себи, бес, мржњу, жељу за осветом, или нешто слично. Једино могу себе осудити за сумњичавост и неповерење према људима који су се развили у мени услед многих неправди и неискрености које сам доживела. Отац Јован ми је рекао:

О Јован: Ниси се тиме оправдала. Сети се: *љубав дуго трпи...љубав не мисли о злу.* (1. Кор. 13,4-5), чак и када има зла. Све покривај љубављу. Не умуј телесно. Труди се да досегнеш савршенство у љубави Христовој. С друге стране, ни Исус *не повјераваше себе њима, јер их је Он знао све.* (Јн. 2,24)

М. Тајсија: Како баћушка да потпуно верујем људима када сам незаслужено и неоправдано толико претрпела од њих? Понекад сам неповерљива и сумњичава, чисто из страха какве ће нешто имати последице у будућности.

О Јован: Зашто размишљаш о будућности? *Доста је сваком дану зла његова?* (Мт. 6,34) Препустимо се Богу као деца Оцу небеском. *Вјеран је Бог који вас неће пустити да се искушате већма него што можете.* (1. Кор. 10,13) Сумњичавошћу само мучиш себе и не доприносиш ничему добром. Чак се и повређујеш, замишљајући зло тамо где га можда и нема. Добро је док ми не чинимо зло, а ако Господ допусти, треба пустити да нам буде учињено.

Једном сам рекла баћушки да понекад имам тако интензивна духовна искушења да то не могу речима описати. То је нека врста утучености, али у најгорем могућем облику- готово као очајање. У тим тренуцима изгледа ми као да се надамном надвио тамни облак и да нема излаза. Тада ми све изгледа страшно мрачно и тешко ми је у души. Толико је страшно да сам ово искушење назвала *пакленим*. Да

дуже траје мислим да бих, или умрла или сишла с ума.

Отац Јован ми је рекао:

-Такво искушење допушта се да нападне јаче и искусније у духовној борби. Непријатељ те напада, јер види да се твоји подвизи приводе крају и да ти се спрема венац на небу. Зато жели да те удари тако снажно да би пала и била лишена свог венца. Многе је он уништио очајањем. Буди јака и храбро се бори против ђавољих замки. Не предавај се. Носи тај крст кротко и трпељиво. Сматрај да ти је дат да се утврдиш у кротости, а Господ ће ти помоћи. Онај чија је душа утемељена на стени неће потрести никакви ветрови, никакве олује, јер су темељи чврсти. Али онај чија душа почива на песку, душа која нема Христа Стену за свој темељ лако је уништава чак и безначајно невереме. Увек се пењи духовним лествама, никада не силази низ њих. Уздижи се у духу и уму. Позвана си да водиш своје мало стадо које је Господ призвао да му служи у монашком чину. Немој мислити да је овај задатак мање важан или нижи од свих оних подвига и врлина у којима си се могла вежбати у затворништву, спасавајући само своју душу. Сада немаш мир јер служиш ближњем. Твоји подвизи су бриге и жалости. То су бриге и туге које трпе мученици, јер се ти разапињеш за све, из љубави према Богу и ближњем. Шта постоји узвишеније од тога?

Следећег јутра смо баћушла и ја отишли у цркву у којој је престо направљен од мермера. Одједном ме је баћушка питао:

-Од чега је направљен овај престо?

Са чуђењем сам га погледала и одговорила:

-Од мермера.

Он је наставио:

-Што значи да је од камена, нека и твоје срце буде као овај камен. Буди снажна, имај храбрости.

М Тајсија: Понекад, баћушка када се спремам за свето Причешће, једва и да се помолим како треба. Или будем исцрпљена од дневних послова или нечег другог; и осећам страшну потребу за сном. Због тога се узнемирих у цркви.

О. Јован: Зар мислиш да су неспавање или било који подвиг довољно вредни да нам дају смелости да приђемо светом Путиру? Па, сети се разбојника на крсту? Један уздах искреног покјања, чиста вера у Распетога- то је наше оправдање. А не наши лажни подвизи. Наравно да се треба подвизавати, али не с намером да нас та дела оправдају или покажу нашу достојност: *Жртва је Богу дух скрушен, срце скрушено и смерно Бог неће презрети.* (Пс. 50,19)

7.

Често сам молила баћушку да духовно руководи наш манастир. Наравно да на уму нисам имала никакву материјалну корист- била сам одлучна у томе да оца Јована никада не замарам тиме. Тражила сам само његову духовну, благодатну помоћ за наш манастир, јер сам веровала, а и из искуства знала да му Господ открива људска срца.

Баћушка ми је одговорио:

-Много ми приписујеш, матушка. Превише високо мислиш о мени. Чак и ако поседујем нешто то је по милости Божијој. Наравно, *све је могуће оном који вјерује* (Мк. 9,23). Сходно твојој вери, ако је Његова воља, нећу одбити твоју молбу да ти помогнем у делу спасења. И као што сам већ рекао молићу се за све вас. Ја волим ваш манастир.

На ову тему смо разговарали када је отац Јован одесео у нашем манастиру. Два или три дана након тога пошли смо у вожњу са баћушком, и као увек прво смо свратили у *Испосницу*. Када је баћушка хтео да се повуче ради молитве или одмора, тражио би да закључамо капију да нико не би долазио и узнемиравао га. И овај пут је било тако. Неће бити сувишно да се помене како је ово место било окружено дрвеном оградом. Наш скит, тј. *Испосница*, омеђена је у облику квадрата и у самој средини налази се једноспратна дрвена кућа. У источном делу испоснице је црква посвећена светом апостолу и јеванђелисти Јовану Богослову. С те стране ограде смештене су и сестринске келије, а са друге стране је врт са дрворедом кроз који је о. Јован волео да шета и да се бави умном молитвом.

За време таквих шетњи у жељи да га не узнемиравам, скоро увек бих седела на степеништу испред куће, тако да ако је баћушка нешто требао могао је одмах да ми се обрати. Тај пут, отац Јован се није дуго шетао. Очгледно се молио, јер често пута је застајао, укрштајући руке на прсима и усмеравајући поглед према небу. Онда је наједном жустро пришао столици која је се налазила на једној од стаза и довукао је до олтарног зида на југоисточној страни. Не очекујући овакав поступак толико сам се збунила да нисам успела, а нисам се ни усудила, да му помогнем. Тада сам видела да је отац Јован вукао и другу столицу за собом. Пожурила сам према њему, али он ју је већ поставио поред прве столице и рекао ми:

-Седи, прочитаћу ти нешто.

Рекавши то извукао је из џепа прилично велику књигу, отворио где је било обележено и почео да чита. Укратко ћу препричати ту

причу.

У Кијевској лаври (чије је оснивач као што се зна свети Антоније) један од стараца, који је био на високом полжају и уживао општи углед умро је. Ава тј. игуман је посебно туговао пошто је у њему имао блиског и верног помоћника у вођењу манастира. На његову велику жалост, старчево тело је од првог дана почело нагло да пропада. Било је немогуће прочитати Јеванђеље над њим или служити опело, и то не само поред сандука, већ и у оближњој келији. Смрад се проширио целим манастиром и сви су у томе видели Божију казну. Када је у поноћ игуман читао своје молитвено правило, а потом и молитву за новопредстављеног старца, чуо је глас како долази из иконе Спаситеља и каже му да новопредстављени има много неисповеђених грехова. Пошто је умро неисповедивши их, не може примити опроштај од Бога. Ујутро је игуман окупио братију, испричао им какво је виђење имао и предложио да у наредних четрдесет дана сви умноже молитве и појачају пост. Братија је почела ревно да се моли за душу преминулог брата. Четрдесети дан, док се Ава ноћу молио пред истом иконом Спаситеља, опет је чуо глас:

-Не опраштам преминулом због поста и молитава твоје братије, већ због молитава слуге мог Антонија, који ми се још за живота на земљи молио да оне душе које се буду подвизавале у манастиру које је он основао не пропадну.

Прочитавши причу, отац Јован је затворио књигу вратио у цеп своје мантије и нагло се уставши рекао:

-Па, хоћемо ли матушка?

Када смо кренули доста времена само провели не проговоривши ни реч. Пошто сам знала да баћушка никада ништа не чини без разлога, покушала сам да пронађем објашњење за његово понашање. На крају је сам баћушка започео:

-О чему размишљаш матушка?

М. Тајсија: Како да не размишљам када сте ми поставили такву загонетку баћушка? Знам да нисте прочитали тај текст без разлога, па желим да видим тај разлог. А можда ћете ми ви сами рећи?

О. Јован: Не, ако је потребно Господ ће ти открити. Ја нећу ништа рећи.

М. Тајсија: Само једно могу да закључим. Као што је свети Антоније молио Господа да сви који се подвизавају у његовом манастиру не буду одбачени, већ сачувани; тако ће Господ вашим светим молитвама сачувати све оне који се подвизавају у овом манастиру. О томе смо причали пре неки дан, зар не?

О. Јован: Да, Господ ми је поверио ваш манастир, и ја се непрестално

молим за све вас...

Од бујице снажних осећања која су се пробудила у мени због свега што се збило, нисам могла довести своје милси у ред. Знала сам да је то што ми је о. Јован управо саопштио било неизмерно значајно за цео манастир; и ја сам тако седела удубљена у своје мисли да сам чак заборавила да му се захвалим. Када сам се коначно сабрала, рекла сам му:

-Баћушка, наравно да сам недостојна да Вам захвалим. Која реч захвалности може да се пореди са таквим даром?

О. Јован: Благодарим Богу, а не мени грешном. Сети се апостолових речи: *Због тога морамо веома пазити на оно што чусмо, да не скренемо.* (Јев. 2, 1)

М. Тајсија: Сећам се тих речи, али их и заборављам, а ви их често понављате. Да ли бисте ми их записали?

О. Јован: Не могу Тајсија. Уморан сам.

Али након краће паузе наставио је:

-Па, могао бих их записати.

М. Тајсија: Немојте баћушка, ако сте уморни. Зашто да се мучите? Запамтићу их или ћу их сама записати. Потом сам поновила цитат.

О. Јован: Дај ми, дај! Записаћу их! Човек мора да се присиљава. Запамти: човек мора да се присиљава на корист ближњег и у славу Божију.

Ово сам схватила као поуку упућену лично мени.

-Да вас Господ спаси- одговорила сам. Да, свака ваша реч ми је драгоценост. Веома пажљиво слушам ваше проповеди и после код куће све запишем, као и ове наше разговоре. Ти записи су ми на корист и утеху. Утешно ми је чак и да их читам. Посебно када ми недостајете, када се растанемо. Осим тога, мислим да је корисно и за остале да чују и прочитајуи ваше богонадахнуте поуке.

О. Јован: Па, можеш их дати другима, али претходно бих желео да видим шта си писала.

Дала сам оцу Јовану ту свеску. Прочитао је неколико страна, нешто исправио, и вративши ми је рекао:

О. Јован: Требало би да је прегледам када будем имао више времена- онда ћеш ми је дати. Добро је да памтиш то што ти казујем. Свети апостол је рекао: *Хвалим вас пак, браћо, што све моје памтите, и држите предања као што вам предадох.* (1. Кор. 11,2) То занчи да семе пада на добро тло и да даје плод довољно да храни и друге.

М. Тајсија: Мислим, баћушка, да расејаност иако није сама по себи неки посебан грех, ипак у највећој мери омета и потпуно онемогућава

присуство Божије.

О Јован: Али, зар ти не сматраш расејаност грехом? То је одсуство пажње. Спаситељ је говорио о томе када је рекао: *Симоне, Симоне, ево вас заиска сатана да вас вије као пшеницу.* (Лк. 22,31) (да вас вије значи да вас расејава)

М. Тајсија: Зар Исус на том месту говори о расејаности, баћушка?

О Јован: Управо о расејаности.

8.

Отац Јован је много волео цвеће и природу. Људи би му непрестано доносили цвеће. Пошто је оно цветало у време када нас је баћушка посећивао, дешавало се да понекад носи са собом ружу или божур, и пољубивши га да каже:

-Љубим руку која је створила овак величанствен мирис. О, Створитељу, Створитељу величанствен си чак и у влатима траве, у сваком листићу!

Држао би мало цвет у руци, а затим би га дао неком од присутних. Онај ко би добио цвет био би неизмерно срећан, а отац Јован би наставио да благодари Створитељу на Његовој доброту. Ако би га неко понудио воћем које је тада дозревало у нашој башти, он би рекао:

-Како је милостив Господ, како благ, изобилан и добар! Гледајте и видите! Он не само што нам даје неопходну храну, већ нам угађа дајући нам разна воћа. И која разноликост у укусу- све једно боље од другог! Погледајте како свако воће има сопствени укус, слаткоћу, сопствену арому.

Једном му је један посетиоц рекао како се данашње савремено пољодјелство све више усавршава и даје све боље и разноврсније производе. Отац Јован, негледајући га већ и даље посматрајући воћку одговорио је:

-Индустрија је индустрија, а Створитељ је Створитељ. Зато је човеку дат ум, да би могао радити, обрађивати усавршавати или како људи данас кажу култивирати, прво себе, а потом Божију творевину- дрво, воће тј. све што му је Створитељ ставио на располагање. Лако је учинити да већ постојеће семе израсте, а потом радити на његовом квалитету. Али направити семе тамо где га нема или створити кап воде где воде нема- пробајте то са том вашом индустријом! Од воде која већ постоји лако је створити водопаде. Од већ постојећих материјала (земље, песка, глине) могуће је направити огромна здања. Али када

тога нема шта може бити учињено? О, сведобри Створитељу колико времена је потребно да Те твоја створења упознају и у кротости падну пред Твојом величином?

Отац Јован је волео и сам да бере јагоде и да их одмах једе. Дешавало се да се увуче у грмље где су расле малине или јогоде и док би их јео, викнуо би:

-Матушка! Имате лопове у башти! Не чувате је добро!

Јако је волео нашу башту и сваки пут пре него што би отишао свартио би тамо и тужно се опраштао од ње:

-Збогом моја баштице! Хвала ти на утеси коју ми пружаш!

И томе слично. Понекад бих ја на то рекла:

-Драги баћушка, да ли то значи да не планирате да нам дођете следеће године?

А он би одговорио:

-Будућност је у Божијим рукама. Ако будем жив, доћи ћу.

Ако би се десило да нам баћушка долази у посету у време када се косило онда бисмо га одвели до сестара које су радиле у пољу, подешавајући да стигнемо када је њима време за чај. Каква је то радост била за сестре! Док бисмо прилазили из далека би се назирале црне фигуре у белим кецељама и марамама, а у близини се пушило неколико самовара. На земљу би прострли велик и једноставан столњак причврстивши га камењем да га ветар не би одувао. Одмах поред било је стотине шољица за чај, шећер итд. Како би баћушка прилазио сестре би му громко запевале његову омиљену песму Богородици: *Радјусја Царице*. Потом би отац Јован отишао за сто који је том приликом био припремљен за њега. Некада се дешавало да би пре тога прошетао међу већ покошеним сеном, сео на пласт и попричао са неким сестрама, док би остале наставиле да певају. Онда би свечаност почела. Сви би се окупили око самовара, сели на траву, а баћушка би делио земичке и чај, желећи да сваког утеша. Када би одлазио са сјенокоса све сестре би га испратиле певајућуи *Многаја љета* све док им кочија не би изашла из видика. Баћушка је, у принципу, волео наше појање и увек је бодрио сестре којима је то било послушање. Углавно би певале у башти, понекад у *Испосници*, а кишним данима у својим келијама. Оној сестри која је руководила хором одредио би делове који су се певали сваки дан пре вечере. Понекад би их усредсређено слушао молећи се Богу, понекад би шетао тумачећи сестрама то што певају (посебно ирмосе); а понекад би с великим надахнућем певао заједно с њима. Када бих ишла с њим на путовање Волгом, с његовим благословом, повела бих четири до шест сестара које су певале у нашем хору. Оне би певале и на броду,

а и у местима где смо одседали да би отац Јован служио Литургију без које му дан није могао проћи.

Када бисмо ишли у вожњу пролазили бисмо кроз наше шуме и поља, а он би их увек благосиљао с молитвом да буду плодна и да донесу корист манастиру. Понекад, када је видео да нема никога у близини, затражио би да се зауставе коњи, скинуо би расу, одложио је на седиште и отишао да прошеће пољима. На путу између манастира и скитова поставили смо доста клупа за монахиње. Оне би их користиле када би ишле да прошетају. Седеле би на њима бавећи се својим рукодељем, или би се одмарале када су одлазиле у шуму да беру јагоде и печурке. У време када нас је отац Јован посећивао, те клупе би послужиле ходочасницима који су дошли да виде баћушку. Пошто су знали да скоро сваки дан пролазимо тим путем, а понекад и више пута дневно, сачекивали би нас. А када би у даљини видели кочију полако би стали у ред и један по један прилазили оцу Јовану по благослов. Неке девојчице би му давале цвеће. Најчешће су то биле беле и љубичасте љубичице, које је отац Јован много волео. Тако је једном приликом узевши цвеће извадио један цвет и загледавши се рекао јеванђеоске речи:

О. Јован: *Али ја вам кажем да се ни Соломон у свој слави својој не одјену као један од њих. Па кад траву у пољу која данас јесте, а сутра се у пећ баца, Бог тако одјева; а камоли вас, маловјерни? Како је очигледна истина Божија: Него Иштите најприје Царство Божије и правду његову, и ово ће вам се све додати.* (Мт. 6, 29-30, 33) Сам сам ово искусио. Када сам почео интензивно да тражим, и непрестано да се трудим да служим Господу молитвом, и добрим делима, скоро да и нисам имао потребу да се бринем о себи- тј. да размишљам о својим спољашњим потребама. Милошћу Божијом, добри људи ме одевају; дају ми шта да носим. Они ме даривају и увреде се ако не прихавтим њихов дар.

На то сам ја додала:

М. Тајсија: Када бисте само знали, баћушка, колика је радост да човек учини нешто за Вас. Или да Вам на било који начин буде од користи. Верујте ми, шта год човек да учини за вас стоструко прима. И сама сам то искусила, а и чула од других људи.

О. Јован: Верујем ти, а сам то видим. Али то тако иде по редоследу. Господ нас награђује за све, чак и за чашу хладне воде коју пружамо у Његово име.

М. Тајсија: Тим поводом често се сетим следећих речи: *Који прима пророка у име пророчко, плату пророчку примиће; и који прима*

праведника у име праведничко плату праведничку примиће. (Мт. 10,41)
Знам да је то било упућено апостолима и није повезано са овим о чему ми говоримо, већ уопште са вером и ревношћу према праведницима. Према људима који су се у потпуности предали Богу.

О. Јован: А да ли се сећаш речи апостола: *Јер Бог није неправедан па да заборави дјело ваше и труд љубави коју показасте за Име његово, послуживши и служећи светима?* (Јев. 6,10) Под овим наравно не треба мислити на светитеље Божије који живе на небу, већ на Његове слуге који за Њега раде на спасењу људи. Међутим Он тајно суди онима који се усуде да говоре ружно за њих, а посебно онима који клеветају недужне! Господ је рекао кроз пророка: *јер ко тиче вас,* (то су они које је Бог одабрао) *тиче у зјеницу ока његова* (Божијег). (Зах. 2,8) Видиш Бог их назива својим оком. Упркос слабом телесном бићу и ужасом пред мукама које их чекају, они су из љубави према Христу својевољно отишли на разна мучења и у смрт да у вечности не би били лишени Његове љубави. Када су римски хришћани хтели да избаве св. Игњатија Богоносца од мученичке смрти, он је у посланици коју је лично написао захтевао следеће: *Немојте ме лишити одласка Господу. Желим бити самлевен у чељустима звери како бих био угодна жртва свом Господу.* (Из посланице св. Игњатија антиохијског Римљанима) Каква узвишена, света љубав!

9.

Када нас је 1903 године отац Јован посетио, осветио је нашу зимску цркву посвећену Светој Тројици. Тада се на том месту одржавао и велики скуп, пошто су се те године одржавали курсеви за учитеље, у којима је те године учешће узело је и више од седеамдесет жена.

Био би грех прећутати један догађај од велике важности, који се догодио молитвама оца Јована. Десило се то наочиглед целог села и знало се за то по целој области. Сви су причали и писали о томе у то време. Сада након баћушкине смрти помиње се у новинама које је у то доба овде у манастиру издавао господин А. Голтисон. Тај догађај десио се и почетком јуна 1903 године. Наиме, у нашој области појавила се *Сибирска куга* и сваки дан је умирало много стоке. На све стране су били оформљени карантини. Сва ужаснута, размишљала сам на који начин да одем по баћушку. Сви они који су стизали бродовима, из

више или мање, удаљених места морали су пешачити око 12 километара од пристаништа до нашег манастира. У нашем манастиру уопште и није било епидемије, али због карантина у околини, из манастира и у манастир једино се могло ићи пешке. На крају је решавање овог питања постало императив тј. упозорити оца Јована о немогућности да посети Леушино манастир или без обзира на опасност ићи по њега. Након што сам се помолила Богу, одлучила сам се за другу варијанту. Са свим мерама предострожности, путујући ноћу да бих избегла дневне врућине, кренула сам једнозапрежним колима према пристаништу. Међутим око 1,5 километара до пристаништа простирао се карантин, кроз који смо једва прошли. Било нам је дозвољено да прођемо само зато што су све животиње у манастиру биле здраве. Само што смо прошли ту препреку, у сусрет су нам ишла двозапрежна кола вукући мртве коње на укуп. Била сам престрављена и скоро убеђена да ћу изгубити свог коња. Коначно сам некако стигла до пристаништа, почела да кропим свог коња светом водом и да га кадим. Након тога су га одвели у шталу. Ујутро сам отишла да се нађем са баћушком и док је још био на броду све сам му испричала. Саслушавши ме, баћушка се устао са свог места и молећи се почео да хода палубом. Након, од прилике сат и по времена сео је поред мене и рекао:

-Какво богатство ми имамо у молитви! Молитвом можемо добити све од Господа, свако добро, савладавајући свако искушење, смутњу и жалост.

Осетила сам у његовим речима да ће ова невоља са *Сибирском кугом* ускоро бити савладана његовим молитвама. То сам му и рекла. Баћушка је на то одговорио:

-*Па, све је могуће оном који верује.* (Мк. 9,23)

Када се брод приближавао пристаништу *Борки*, тамо се већ окупило сигурно око стотину сељака и велепоседника који су намераваали да траже од оца Јована да се моли за избављење од ове страшне казне.

-Шта да радимо без стоке? Од ње се хранимо, с њом оремо. Колико ћемо само осиримашити! Већ смо сиромашни, а ако изгубимо стоку биће још горе!

Жалили су се.

-Господ је допустио ову невољу због ваших грехова. Јер непрестано заборављате Бога. Празници су установљени да бисмо ишли у цркву и молили се Богу, а ви проводите време опијајући се. Ако човек пије шта добро може произићи из тога? Познајете ви себе!

Рекао им је отац Јован.

-Наравно, баћушка да нема ничег доброг у опијању, само зло.

-Схавтате ли пријатељи моји да само по својим гресима бивамо кажњавани?

-Како да не разумемо, баћушка! Моли се за нас грешне!

И сви су пали на колена. Баћушка је тражио да му донесу пуну посуду воде из реке. Осветивш воду рекао је:

-Нека свако од вас узме од ове воде и покропи своју стоку. Господ вам се смиловао.

Тада се баћушка са обале упутио према нашим коњима које је он покропио. Потом смо без страха отишли за манастир. Тог истог дана сељаци су ишли где је ко морао, а сви карантини су били уклоњени. А што се куге тиче, све што је остало од ње било је сећање помешано са неизрецивим страхопоштовањем према великом молитвенику руске земље. Иако стока у нашем манастиру није умирала, ипак смо замолили баћушку да ју покропи водом и да се моли за њу на добробит свих нас. Пошто је осветио воду рекао нам је да изводимо стоку напоље, а он је свако грло посебно благословио. Благословио је и коње.

Баћушка је у принципу волео животиње. Као пример за то послужиће један догађај за који, ја и сви тада присутни на броду, могу да посведоче.

Десило се то када сам путовала са баћушком реком Волгом, али узводно. Путовали смо око пет сати и било је већ послеподне- време сенокоса. Сви су седели на палуби где нам је баћушка читао књигу... Пошто је завршио са читањем, окренуо се према капетану брода А. А. М.-у који је био у близини и рекао му:

-Пријатељу, ајде успори мало. Тако је лепо вече, а и сено изванредно мирише! Како је предивно!

Брод је успорио, а ми смо се приближавали једном селу смештеном на широкој и пространој обали реке Волге. На другој страни обале налазило се поље на којем су сељани радили са сеном. Неки су правили стогове, а неки су га превозили колима на сплав који се налазио на супротној страни реке. Одједном, коњ са натовареним колима довукавши сено до сплава, није могао да задржи натоварена кола, чак ни уз помоћ сељака који га је држао. На сплаву је завладала права пометња. Било је савсвим очигледно да ће stradати и коњ и сено. Сељак, бацивши узде у реку, моментално је ускочио у чамац, и ношен струјом кретао се према месту где су били ношени коњ и сено. Наш брод је стао. Сви смо ужаснути гледали у животињу која је гинула. Међутим шта се десило? Отац Јован који је стајао поред ограде на

палуби, непрестано се крстио и гласно говорио:

-О, Господе спаси Твоје створење, недужног коња! Господе Ти си га створио да служи човеку, немој га уништити! Спаси га! О свемилостиви Створитељу!

Непрестано је у ваздуху правио знак крста у правцу где је коњ и даље пливао са теретом као да хода по дну реке. Када је коњ допливао до средине реке, где је она била најдубља, страшно је било и погледати у животињу. На моменат смо помислили како ће га вода прогутати. Али наставио је да плива и ускоро се нашао на другој обали. Сељак који је веслао за коњем такође је био близу обале. Брзо је узео узде (које су плутале по води) преузео коња и помогао му да изађе на обалу. Из села су дотрчали остали сељаци и заједничким снагама помогли унесерећеном човеку. Прво су ослободили коња, а он осетивши да више није у опасности почео је да се отреса и ваља по трави, а потом је окретно скочио на ноге. Сено је било мокро, али не потпуно иако нам се из далека чинило да је само врх товара вирио из воде. Пошто се ово десило наочиглед свих, и сви су видели да се отац Јован молио да животиња преживи, многи су се окупили на обали на челу са власником коња да се захвале нашем великом молитвенику и заштитнику. Али он да би избегао све то одмах је затражио од капетана брода да настави пут.

Било је много поучних и предивних догађаја којих ме је Господ удостојио док сам била у присуству оца Јована. Имао је невероватан обичај да чак и најмањи догађај, наочиглед безначајан и недостојан пажње, окрене у корисну поуку за оне који би се затекли око њега. Ево један такав пример.

Једном приликом били смо с њим на палуби брода где нам је, по свом обичају, баћушка читао. Завршивши читање, седео је ћутећи, само је у једном моменту рекао некоме да склони сто на коме је стајало неколико књига. Пошто је дувао јак ветар бојала сам се да не одува књиге, па сам почела да их скупљам како бих их унела у кабину. Баћушка је пажљиво проматрао нешто на поду. Тада ме је позвао и рекао:

-Матушка погледај како се ова јадна мува бори! Погледај! Овде је! Јадница, прикована је за под, и не може да устане, али она ипак не губи наду. Бори се са ветром! Он је баца како хоће, али она не одустаје. Како паметно створење! Баш овако се непријатељ (ђаво) бори са душом. Као у вртлогу, баца је тамо-амо, одвлачећи је од пута спасења којим душа иде. Али она се бори и не предаје му се. Томе нас учи и ова мува.

Понекад се у време ведрих летњих вечери о. Јован дивео заласку сунца, па би рекао:

-Предиван је Господ у делима својим! Погледај само ово сунце-непревазиђена лепота! Ако је Његова творевина овако величанствена, какав је тек Он!

10

Немогуће је избројати све разговоре и поуке којима је отац Јован крепио душе својих сапутника. Нећу описивати ни бројна исцелења која смо видели својим очима, а већини су и позната. Међутим, потребно је поменути не баш безначајне примере који говоре о његовој прозорљивости и уопште колико му је духован свет био близак. Када би се молио у себи чинило се као да гледа Бога испред себе и разговара с Њим као с неким ко му је веома близак. Изгледало је као да Богу поставља питања и добија одговоре од Њега. Као пример за ово навешћу следећи догађај:

Баћушка је седео сам на палуби и читао цепно издање Јеванђеља. И ја сам била на палуби, али доста далеко од њега. Одједном, угледавши ме махнуо је руком да му приђем, што сам и учинила.

-Слушај ово матушка- обратио ми се, показујући ми да му приђем ближе.

-Погледај овај неправилан превод: *Рекох у заносу свом* (Пс. 115,2), овде је преведено : *Рекох у сметњи својој*. То није исто, зар не? Није исто!

Ја сам рекла да би требало бити преведено у *запрепаштењу*, што одговара следећим речима: *Шта ћу вратити Господу за сва добра што ми је учинио?* (Пс. 115,3). Баћушка се сложио самном, затворио књигу и заћутао.

Желела сам да искористим тај тренутак да му откријем шта мислим о стању своје мајке након њене смрти. Иако је била заиста верујућа, ипак се снажно противила мом одласку у манастир и није ми дала свој благослов. Мучило ме је да јој Бог то не урачуна у грех тврдоглавости. И баш у поменутом тренутку питала сам баћушку шта мисли о томе. Он ми је одговорио:

-Моли се за њу.

Не померивши се наставио је да седи са Јеванђељем у руци гледајући усрдсређено негде у даљину. Не помињући више своју мајку и ја сам ћутећи седела поред њега од прилике петнаестак минута. Одједном се отац Јован окренуо према мени и озбиљмо рекао:

-Нашла је милост у Бога.

Једва да сам се усудила да помислим како су те речи одговор на моје питање (као да је већ све сређено) и онако збуњена погледала сам баћушку и питала га:

-Ко је нашао милост у Бога? На кога мислите?

-На твоју мајку, наравно,- одговорио је.

-Кажем ти да је она нашао милост у Бога.

-Мој баћушка,- наставила сам- Ви говорите као да сте добили откровење одозго.

-Како другачије? Зар не знаш да човек не може говорити о томе без откровења? Не може се човек шалити с тиме.- одговорио ми је.

Могу да наведем не само пример његове прозорљивости, већ и случјаве, када је речју Божијом, с таквом влашћу изгонио демоне, чије је замке очигледно видео. Навешћу овде само неколико примера.

Једном сам имала прилику да са оцем Јованом путујем Балтичком пругом и била сам сама с њим у посебном купеу. Хтела сам да разговарам с њим насамом о нечем веома битном. Искрен и дубок разговор претворио се у исповест. Одједном је отац Јован нагло устао, али се није померио са места где је седео, подигао је десну руку и као да некоме прети (гледајући право испред себе, а не у страну) гласно узвикнуо:

-Да вас Господ Бог све заустави!

Рекавши то, прекрстио се и сео. Погледао ме је својим уобичајеним кротким осмехом и положивши своју десну руку на моје раме рекао:

-Па, матушка, ниси се ваљда уплашила?

-Јесам, баћушка, уплашила сам се.-одговорила сам.

Али одмах сам схватила да претите демонима! Да ли је могуће да их видите?

-Да, матушка, да, али зашто да причамо о томе? Да ми наставимо наш разговор.

И тако разговарајући стигли смо до града Оранијенбаума где се баћушка укрцао на брод за Кронштад. Ја сам се истим возом вратила у Пертоград, утешена и освежена разговором са овим предивним човеком који је чак имао власт над духовима под небесима.

О још једном сличном догађају могу да кажем следеће:

Отац Јован би увек служио за славу наше метохијске цркве св. Јована Богослова. Тим поводом дошао би вече уочи празника- на бдење. Изашао би из олтара због полијелеја и величанија, и сам би читао акатисте и каноне. Накона бдења преноћио би код нас и сутра ујутро у 10,00 часова са осталим свештеницима служио Литургију.

Обично би се устао јако рано, негде између 4 и 5 сати, писао беседу или неке своје белешке. Између 7 и 8 сати изашо би на свеж ваздух и увек би ме повео са собом у возњу. Одлазио би на отоке где је било тихо и без људи. Таква атмосфера била је прави одмор за овог пастира који је увек био окружен мноштвом народа. Те моменте отац Јован је користио за умну созерцатељну молитву. Пошто сам то знала никада нисам хтела да га узнемиравам разговором једино, ако би он сам започео. Једног таквог јутра прелазили смо Николајев мост, одакле смо још пре рекли возачу да морамо скренути лево и ићи према насипу. Када се кочија приближавала капели која је била на мосту поред насипа, на левој страни смо видели сахрану. Кола са сандуком вукао је један коњ, а у спроводу није било више од осмеро људи, тако да се свако од њих могао јасно видети. Лице оца Јована се одједном променило. Он је помно посматрао спровод, а пошто су се кретали дуж насипа паралелно са нашом кочијом (с моје стране) отац Јован се окренуо према мени тако да нисам могла, а да не приметим израз његовог лица. На крају је поворка скренула у прву споредну улицу, а баћушка је нешто мирнији почео много пута да се крсти. Тада је, окренувши се према мени, рекао:

-Како је страшно када пијаница умре!

Претпостављајући да говори о покојнику, јер је препознао људе који су га пратили, питала сам га:

-Да ли сте га познавали оче?

-Исто колико и ти.- одговорио ми је.

Још увек ништа не разумевши, рекла сам му да сам мислила да познаје неке од ожалошћених додајући да их ја не познајем.

-Ни ја их не познајем, -одговорио је- али видео сам бесове како се радују пропасти ове душе због пијанства.

11

Не могу, а да не поменем последњу посету овог праведника нашем манастиру. Била је то 1908.- година његове смрти. Био је јако слаб, скоро ништа није могао да једе, а мало је и причао. Већину времена се повлачио и проводио читајући. Међутим, сваки дан је служио у нашој саборној цркви, коју је толико хвалио и за коју је често говорио да га просветљује, као што сам пре поменула. Остао је у нашем манастиру девет дана и на расстанку ме је питао:

-Колико дана сам провео са вама матушка?

Када сам му одговорила, он је наставио:

-Значи служио сам девет дана за себе, баш као што је наложено за упокојене. То значи да више никада нећу доћи овде. Хвала вам! Хвала вам свима за ваш труд према мени, за вашу љубав, за све!

Сестре су га као и обично испратиле певајући са сузама. Било је очигледно да се наш драгоцени светилник полако гасио. Када смо нас двоје заједно у кочији отишли из манастира и прошли село Леушино зашли за поља, баћушка је почео много пута да се окреће и дуго да гледа манастир који нам је излазио из видног поља. Питала сам га да нешто није заборавио или да не жели да каже нешто људима који су седели иза нас. Али он ми је одговорио:

-Последњи пут уживам у погледу на ваш манастир. Како тих и свет манастир! Да га Бог сачува! Заиста је Бог с вама!

Сада су нам ове предивне, узвишене речи незамењива утеха.

Од пристаништа *Борки* ишли смо паробродом до реке Волге, па све до реке Кама до Рибинска где нас је отац Јован позвао. Са нама је било и пет сестара-појаца које су по баћушкином благослову певале сва бослужења на броду, а током дана би певале шта год је он затражио. То му је заправо бивала једина утеха за време пловидбе. Вече уочи нашег расанка, баћушка је замолио сестре да отпевају све Херувимске песме од којих су имале ноте и које су знале да певају. Испоставило се да таквих има доста, пошто смо понели све ноте. Сестре су стале поред баћушке и почеле да певају. Када је дошао ред на *Симоновскају* Хреувику, отац Јован је рекао:

-Ова ми је најдража! Као дечак сам обичавао да ју певам.

Замолио их је да ју понове, а потом су певале још неке песме које је он затражио: *У теби се радује сва твар* и *Виши од небеса* итд. Сво време отац Јован је седео у фотељи умотан у топлу расу. Тако седећи дириговао би десном руком и сам певао. Када су отпевали последњу песму, приметио је:

-Ово је лепо, али већ се користи нова мелодија. Ја сам је певао другачије.

Затим је својим мелодичним, али дрхтавим гласом отпевао целу песму. Сви су плакали. А како и не би? Завршивши, баћушка се устао окренуо према појцима и рекао:

-Па, да Бог да да се сви спасемо! Хвала вам сестре за ваше прелепо умилно појање којим сте ме сада и увек утешиле.

Следећег дана растали смо се са баћушком. Био је то 6. јули 1908...

+ + +

Приводећи крају ове белешке разговора са незаборавним оцем Јованом, мислим да није сувишно додати:

1. Циљ објављивања ових белешки је чисто из жеље да поделим са верујућима ово духовно благо, јер од њега могу имати драгоцену духовну корист. У тим разговорима отварала сам оцу Јовану своју душу, и нисам се стидела да то исто учиним пред читаоцем. Међутим сви смо ми људи оптерћени разним слабостима, зато знам да ће читаоц бити снисходљив према мојим несавршеностима.
2. Молим читаоца да верује свему што је овде написано јер немам разлога да говорим неистине о човеку који није међу нама, већ стоји лицем у Лице с Богом. Да сам написала све ово док је био жив, свако би могао посумњати у веродостојност ових белешки и видети у мени само још једног баћушкиног следбеника. Међутим, то би било противно мојим начелима, и не могу занемарити шта се све крије у томе. Наиме, то би било неопростиво за моје године. Имам 70 година и спремам се да следим баћушку у вечности.

Мој драги баћушка колико си ме само утешио док си био жив, чинећи слатким ово горко море живота. Али чак и сада када си отишао оставио си ми много лепих успомена.

Превод са енглеског:
Катарина Олимпић
Милица Болић